

УДК 378.011.3-051:784]:[005.336.2:004.032.6]
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.80.1.34>

Т. О. Киченко

старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу
Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ХІД ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВОКАЛУ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті автором обґрунтовано організацію та хід процесу формування фахової компетентності майбутніх викладачів вокалу засобами мультимедійних технологій. Задля розв'язання поставленої мети використано емпіричні методи дослідження: педагогічне спостереження, анкетування; усне опитування та бесіди студентів і вчителів вокалу, що дали змогу з'ясувати стан досліджуваної проблеми; педагогічний експеримент (формувальний). У статті автором висвітлено мету формувального експерименту, зазначено дисципліни («Практикум за кваліфікацією», «Постановка голосу», «Вокал»), в умовах вивчення яких він проходив. Подано вимоги до успішної роботи майбутніх викладачів вокалу із мультимедійними технологіями під час самостійної роботи на заняттях вокалу. У статті автором окреслено способи використання комп'ютерів у вокальній педагогіці.

У матеріалах статті автором підкреслено, що під час вивчення вокально-фахових дисциплін студенти використовували музичне програмне забезпечення (автоаранжувальники), віртуальні студії (секвенсори), мультимедійні посібники і презентації, інтернет-ресурси, відео-фільми, фонохрестоматійні та графічні (таблиці, графіки, малюнки тощо) матеріали. Оптимізація контролю отриманих знань студентами відбувалася за допомогою використання викладачами комп'ютерного тестування, а до занять із практикуму за кваліфікацією – фономатеріалу, створеного («змонтованого») завдяки аудіоредакторам. Ці засоби мультимедійних технологій сприяли активізації пізнавальної діяльності майбутніх викладачів вокалу, а також ефективному засвоєнню і закріпленню в них навчального матеріалу, оптимізації контролю отриманих знань. Автор розглядає типи занять (заняття-візуалізація, заняття з «усунення помилок», заняття «удвох»), які є дієвими під час формування фахової компетентності майбутніх викладачів вокалу та всіх її компонентів.

На думку автора, ретельний підбір програмного забезпечення, дидактичного мультимедійного матеріалу сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу у вищих освітніх закладах мистецького спрямування. Перспективи подальших досліджень стосуватимуться аналізу результатів дослідно-експериментального вивчення формування фахової компетентності майбутніх викладачів вокалу засобами мультимедійних технологій.

Ключові слова: фахова компетентність, майбутні викладачі вокалу, засоби, мультимедійні технології, формувальний експеримент.

Постановка проблеми. Швидкі економічні, соціокультурні, інформаційні зміни у житті суспільства вимагають модернізації змісту освітнього процесу у вищій школі. Розвиток музичної освіти в Україні потребує підготовки нової генерації учителів музичного мистецтва і педагогів-музикантів XXI століття, спроможних ефективно використовувати сучасні інформаційні технології, тобто цифрове програмне забезпечення у педагогічній діяльності. Ефективне застосування електронного репозитарію дозволить майбутньому вчителю музичного мистецтва розширити межі власної педагогічної творчості і допоможе не відставати від тенденцій культурного розвитку сьогодення.

Динамізм розвитку інформаційного суспільства вже нині виявляється в тому, що професійна діяльність молодого фахівця потребує безперервної освіти, готовності до постійного підвищення своєї професійної компетентності, намагання

бути у курсі новітніх розробок у сфері ІТ, які надалі він зможе використовувати у власній професійно-педагогічній діяльності. Тому питання формування фахової компетентності майбутніх викладачів вокалу засобами мультимедійних технологій є важливим та актуальним нині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання естетичного виховання молоді у різні часи розглядалися у працях українських (М. Лисенка, С. Сірополка, О. Кошиця, Ф. Колеси, К. Квітки, К. Стеценка, М. Леонтовича, С. Людкевича та інших) і закордонних авторів (С. Миропольського, С. Смоленського, Б. Яворського, Б. Асаф'єва, А. Карасьова, Д. Заріна, А. Маслово, Н. Брюсової, В. Шацької, О. Апраксіної, Д. Кабалевського, Б. Неменського, Н. Ветлугіної та інших).

Питання про практику вітчизняного музичного навчання і виховання значною мірою висвіт-

лено у фундаментальних наукових працях Н. Гуральник, Л. Коваль, О. Лобової, Л. Масол, О. Михайличенко, В. Орлова, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, Т. Смирнової, Т. Танько, В. Черкасова, Г. Шевченко та інших.

Питанням компетентнісного підходу у галузі мистецької освіти присвячено праці вітчизняних науковців Н.П. Гуральник, А.В. Козир, О.В. Лобової, Л.М. Масол, Г.Ю. Ніколаї, Г.М. Падалки. Специфіку компетентності вчителів музики досліджували О.В. Єременко, М.А. Михаськова, Н.М. Мурована, Є.М. Проворова, Г.П. Танько, Л.О. Тоцька.

Теоретичні положення із реалізації дидактичних можливостей комп'ютерних і мультимедійних технологій у навчальному процесі вищої і загальноосвітньої школи висвітлені у працях радянських науковців (Н. Апатова, В. Безуглий, М. Жалдак, Ю. Жарких, В. Луценко, М. Лепкий, Л. Міронєць, О. Трофимов, К. Фадєєва, О. Чайковська, С. Шевченко) і зарубіжних дослідників (І. Гайденко, І. Красильников, І. Саукова, Т. Линник, А. Бороздін, Н. Меньшикова).

Мета статті. Мета роботи – обґрунтування організації та ходу процесу формування фахової компетентності майбутніх викладачів вокалу засобами мультимедійних технологій.

Виклад основного матеріалу. Метою формувального експерименту була перевірка ефективності запропонованої методики формування фахової компетентності майбутніх викладачів вокалу засобами мультимедійних технологій відповідно до компонентної структури зазначеного феномена (емоційно-мотиваційного, синкретично-технологічного, прагматично-творчого компонентів).

Формувальний експеримент охопив студентів V–VI курсів двох ВЗО мистецького спрямування і проходив в умовах вивчення дисциплін «Практикум за кваліфікацією», «Постановка голосу», «Вокал». А тому впровадження мультимедійних технологій, які в нашому дослідженні виступали засобом формування фахової компетентності майбутніх викладачів вокалу, здійснювалося під час вивчення зазначених дисциплін. Більше того, на цих заняттях мультимедійні технології виступали безпосереднім об'єктом вивчення та засобом навчання. Зокрема, застосування мультимедіа під час вивчення дисциплін вокально-фахового циклу відбувалось із урахуванням педагогічної доцільності, дотриманням ергономічних норм взаємодії людини з цими технологіями. Мультимедійні технології використовувалися під час проведення занять і самостійної роботи студентів. Вимогами до успішної роботи майбутнього викладача були:

- розуміння навчальних і музичних можливостей мультимедійних технологій;
- практичні навички користувача;

- уміння застосовувати мультимедіа на заняттях;

- здатність прогнозувати наслідки таких дій.

Отже, з метою посилення пізнавального інтересу, активізації пізнавальної та розумової діяльності студентів, використання нових творчих можливостей і форм музичної діяльності, а також із урахуванням орієнтації на їхні соціокультурні потреби та інтереси ми залучили до занять із вокально-фахових дисциплін музичне програмне забезпечення, мультимедійні посібники, мультимедійні презентації, інтернет-ресурси, відеофільми, фонохрестоматійний і графічний (таблиці, графіки, малюнки тощо) матеріали.

Демонстрація перерахованих візуальних та аудіальних засобів відбувалася за допомогою мультимедійного проєктора, акустичних систем, комп'ютера. Зазначимо, що підбір і виготовлення таких матеріалів здійснювався не лише викладачами дисциплін, але і студентами як презентація власних творчих проєктів і результатів опрацьованих ними тематичних розділів.

Під час вивчення окремих тем із постановки голосу студенти використовували автоаранжувальники, віртуальні студії (секвенсори) з метою озвучування практичних вправ засобами віртуальних інструментів, унаслідок чого відбувалася активізація пізнавальної діяльності, ефективне засвоєння і закріплення навчального матеріалу, а також оптимізація контролю отриманих знань. Студенти не лише усвідомлювали переваги застосування технологій мультимедіа у вивченні окремих тем, але і виявляли підвищений інтерес до такого виду роботи. Все це позитивно позначалося на емоційному стані майбутніх фахівців, підсилювало мотивацію до навчання, оптимізувало та полегшувало процес засвоєння теоретичних, технологічних знань і вмінь, створювало позитивне підґрунтя для творчості, розвиваючи прагматичне бачення використання мультимедіа у майбутній фаховій діяльності, отже, сприяло формуванню *вокально-фахового* складника фахової компетентності майбутніх викладачів вокалу.

З метою оптимізації контролю отриманих знань викладачі застосовували комп'ютерне тестування, а для занять із практикуму за кваліфікацією – фономатеріал, створений («змонтований») за допомогою аудіоредакторів. Використання мультимедійних засобів дозволило оптимізувати і зробити більш продуктивною самостійну роботу студентів.

Задля вдосконалення вокальної техніки студенти «вправлялися» на віртуальному ансамблі (партитури, надруковані у нотному редакторі, озвучувалися віртуальним ансамблем). Із метою підготовки до інших занять (вокал) студенти використовували навчальні музичні комп'ютерні програми (нотні тренажери та екзаменатори) як

допоміжний засіб розвитку музичних здібностей і контролю над процесом їх набуття.

Зазначимо, що на сучасному етапі триває нарощування потенціалу навчальних комп'ютерних технологій у музичній галузі. Тому студентам із кожним роком стають доступними більш якісні, зручні та прості в управлінні програми. Цей вид програмного забезпечення можна поділити на групи за їхнім функціональним призначенням: інформативні, де комп'ютер виступає лише в ролі джерела інформації; формувальні, де комп'ютер націлений на формування автоматичних дій студентів; розвивальні, метою яких є вдосконалення здібностей [7, с. 69].

Слід підкреслити великі можливості інтернет-мережі як мультимедійного інформаційного ресурсу у підготовці до занять, яка постійно використовується як викладачами, так і студентами.

«Відкриттям нових можливостей» для студентів стало використання автоаранжувальників і музичних секвенсорів для створення караоке та фонограм дитячих пісень під час проходження педагогічної практики, а також проведення фрагментів уроків із розучування пісень.

Нині науці відома ціла низка способів використання комп'ютерів у вокальній педагогіці:

- для спектрального аналізу акустичних характеристик голосу;
- як універсальний тест рівня розвитку основних співацьких навичок;
- для візуалізації звукового образу тембрового звучання різних жанрових напрямків (народний, академічний спів тощо) через спектральний аналіз.

Під час використання мультимедійних засобів за вокальної підготовки ми прагнули допомогти студентам отримати глибокі фундаментальні вокальні знання, а також змінити підходи до організації самостійної роботи студентів.

Часткове перенесення тривалих обов'язкових технічних вправ у самостійну роботу студента сприяло прискоренню темпу і підвищенню ступеня оволодіння вокальними навичками, звільняло час на занятті, давало змогу поглибити вокальну підготовку.

З метою засвоєння теоретичного знання нами застосовано програмне забезпечення (аудіоредактори, плагіни з оброблення вокалу), що допомогло студентам засвоїти теоретичні основи співу з позиції фізіології та акустики. Засобами програм здійснювалася візуалізація звукозапису (аналіз графіку звукової хвилі, її параметрів; спектральний аналіз), що відкривало процес співу для студентів із іншого боку – взаємозв'язку біологічних механізмів голосоутворення та акустичного результату, залучаючи до аналізу його якості не лише слухові аналізатори, але і зорові.

Задля розвитку слуху (функціонального (вокального), звуковисотного, тембрального,

динамічного), ми застосовували програми для корекції якості звуковисотного інтонування (плагін CelemonyMelodyne, навчальні тренажери з теорії музики і розвитку музичних здібностей).

Успіхи кожного студента відображено на діаграмі, що відповідає кількості допущених неточностей порівняно із попередніми вправліннями (під час роботи із музичними комп'ютерними навчальними програмами). Щоразу після проспівування вправ студенти мали змогу контролювати якість (зоровий і слуховий контроль) власного звуковисотного інтонування. Відмінною рисою програми Melodyne є представлення звукової інформації у вигляді нот. Можливості таких занять можна розширювати за рахунок створення MIDI-файлів із потрібною мелодією, а потім працювати над точністю виконання.

Значно активізувало пізнавальні процеси студентів на заняттях із вокалу використання вокальних енциклопедій, до яких входили статті, присвячені життю і творчості відомих виконавців вокального мистецтва з аудіо-, відео-, фотоматеріалами, жанрів і стилів вокальної музики, глосарій.

Проте під час підготовки до таких мультимедійних занять потрібно враховувати те, що мультимедійні технології мають природне обмеження у використанні – певний ступінь невизначеності, притаманний як викладацькій діяльності, так і багатьом компонентам знання. Технічні можливості мультимедіа є такими, що соціальний досвід, накопичений людством, можна закласти у нього лише частково. Оскільки навчання є передаванням соціального досвіду, використання мультимедіа у передаванні музичних знань має деякі межі [7, с. 35].

Важливого значення для формування *фасилітативного* складника фахової компетентності майбутніх викладачів вокалу та всіх її компонентів набули особливо організовані заняття (заняття-візуалізація, заняття з «усунення помилок», заняття «удвох»), ефективність яких досліджувалася Р. Масловою [11]. Ми розглянемо типи занять, перераховані вище.

Заняття-візуалізація. Така форма викладання сприяла активізації розумової діяльності, успішному сприйняттю і запам'ятовуванню навчального матеріалу. На фахових дисциплінах використовувались опорні конспекти, куди входили візуальні моделі, демонструвалася електронна наочність.

Заняття «удвох» передбачали одночасне їхнє проведення викладачем і студентом, зокрема взаємну допомогу і доповнення. Такий вид організації і проведення навчальної діяльності дозволив моделювати ситуацію обговорення проблеми із різних позицій, що сприяло прийняттю педагогічних цінностей, розвитку педагогічної позиції, самооцінці, формуванню відповідної поведінки, прийняттю та усвідомленню власних фахових якостей,

підготовці до майбутньої професійної діяльності. Крім того, така форма роботи дозволяла якісно опрацювати навчальний матеріал, формувати дидактичні (методичні), організаторські, комунікативні, креативні вміння, емпатію, толерантність, рефлексію. Студенти ставали джерелом інформації для себе та інших. Навчальний матеріал для таких занять завчасно ділився на окремі блоки, де було закладено інший погляд, відмінний від погляду викладача. Майбутні фахівці відмічали інтерес до проведення таких видів занять, які допомагали усвідомити, прийняти і реалізувати мету педагогічної діяльності, формували безпечну поведінку майбутнього педагога та його мотивацію.

З метою формування рефлексії як потрібної якості педагога-фасилітатора, а також розвитку *емоційно-мотиваційного, синкретично-технологічного і прагматично-творчого* компонентів фахової компетентності майбутніх викладачів вокалу, використано *заняття «із помилками»*, які дозволяли формувати вміння оперативно аналізувати, орієнтуватися в інформації, оцінювати її. Вихідна ситуація і певні дидактичні умови змушували студентів до активного слухання: вони не просто сприймали інформацію для того, щоб запам'ятати її, але й аналізували та оцінювали її. Таке заняття здійснювалося переважно як підсумкове.

Узагальнюючи зазначене вище, відмітимо, що педагогічна цінність таких занять полягала не лише в усвідомленні та прийнятті студентами педагогічних цінностей і закономірностей, але і у спостереженні за фасилітативною технікою викладача та в особистому вправленні студентів.

Висновки і пропозиції. Отже, використання мультимедійних технологій на заняттях музично-фахового напрямку вимагало органічного поєднання традиційних способів викладання і переваг мультимедіа. Ми усвідомлювали те, що зазначені технології не можуть замінити роботу педагога, виконуючи роль технічного засобу навчання, але водночас традиційна система музичного навчання не може забезпечити потреби студентів у потрібних їм знаннях і навичках в умовах дефіциту освітнього часу. Тому ретельний підбір програмного забезпечення, дидактичного мультимедійного матеріалу і способів його впровадження на заняттях націлено на гармонійне поєднання нових форм роботи і сформованих традицій, сприяючи підвищенню ефективності освітнього процесу (особливо у випадках подолання труднощів, що виникали під час традиційного викладання), рівня освіченості та фахової компетентності майбутніх викладачів вокалу.

Перспективи подальших досліджень стосуватимуться аналізу результатів дослідно-експериментального вивчення формування фахової компетентності майбутніх викладачів вокалу засобами мультимедійних технологій.

Список використаної літератури:

1. Абдуллин Э.Б., Николаева Е.В. Теория музыкального образования : учебник для студентов высших педагогических учебных заведений. Москва : Академия, 2004. 336 с.
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: Теорія : підручник для студентів, аспірантів вузів. Київ : Либідь, 1998. 560 с.
3. Бабанський Ю.К. Рациональная организация учебной деятельности. Москва: Знание, 1981. 96 с.
4. Байденко В.И. Выявление состава компетенций выпускников вузов как необходимый этап проектирования ГОС ВПО нового поколения: методическое пособие URL: http://www.ugtu.net/sites/default/files/posobie_vyyavlenie_sostava_kompetency_vypusknikov_vuzov.pdf
5. Баловсяк Н. Інформаційна компетентність фахівця. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2004. № 5. С. 21–28.
6. Баловсяк Н. Х. Структура та зміст інформаційної компетентності майбутнього спеціаліста. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2006. Збірник 11. С. 3–6.
7. Волкова Т.В. Інтеграція педагогічної та комп'ютерно-інформаційної підготовки майбутнього викладача спеціальних дисциплін професійно-технічного навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04, Київ, 2007. 20 с.
8. Голешевич Б. О. Эвристические основы педагогики общего музыкального образования : монография. Могилев : УО «МГУ им. А. А. Кулешова», 2009. 272 с.
9. Дегтярьова Г.А. Гуманізація навчального процесу в основній школі засобами інформаційних технологій (на прикладі предметів гуманітарного циклу) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Харків, 2007. 20 с.
10. Залогова Л. А. Компьютерная графика. Элективный курс : учебное пособие. Москва : БИНОМ. Лаборатория знаний, 2005. 212 с.
11. Економічна енциклопедія: у 3-х т. / редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Т. 1. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. 956 с.

Kychenko T. Organization and process of professional competence building of the future vocal coaches by means of multimedia technologies

In the article, the author substantiates the organization and process of professional competence building of the future vocal coaches by means of multimedia technologies. Empirical research methods were used to solve this goal: pedagogical observation; questionnaires; oral interviews and conversations between students

and vocal coaches, which allowed to clarify the state of the problem under study; pedagogical experiment (formative). In the article, the author highlights the purpose of the formative experiment, identifies the disciplines ("Practical course on Qualification", "Voice Placement", "Vocal"), in terms of which it was carried out. Requirements for successful work of the future vocal coaches with multimedia technologies during self-guided work at vocal classes are given. The author outlines the ways of using computers in vocal pedagogy.

In the materials of the article the author emphasizes that during the study of vocal-related disciplines students used music software (auto-arrangements), virtual studios (sequencers), multimedia manuals and presentations, Internet resources, videos, phonographs and graphics (tables, diagrams, drawings, etc.) materials. Knowledge control acquired by students was implemented through the use of computer-based assessment used by teachers, and at the classes of the practical course on qualification it was made by means of the sound material created ("edited") with the help of audio editors. These means of multimedia technologies contributed to the intensification of cognitive activity of the future vocal coaches, as well as the effective mastering and consolidation of educational material and control optimization of acquired knowledge. The author reviews the types of classes (classes of visualization, classes of "troubleshooting", classes in pairs / pairwork) which are effective in the process of professional competence building of the future vocal coaches and all its components.

According to the author, careful selection of software, didactic multimedia material will help increase the effectiveness of the educational process in higher education institutions of Arts. Directions for future research will be related to the analysis of the results of the research and experimental study of professional competence building of the future vocal coaches by means of multimedia technologies.

Key words: professional competence, future vocal coaches, means, multimedia technologies, formative experiment.